
САВРЕМЕНА ШКОЛА

ИСИДОРА ДРЉАЧА¹

ОШ „Жарко Зрењанин“

Нови Сад

БОЈАНА ПЕРИЋ ПРКОСОВАЧКИ

Универзитет у Новом Саду

Медицински факултет

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

UDK: 37.014.242:316.722-057.87-055.52

BIBLID: 0353-7129, 30(2025)1, p.9-21

DOI 10.5937/norma30-58508

ЕВАЛУАЦИЈА ПРОГРАМА ИНТЕРКУЛТУРАЛНЕ РАЗМЕНЕ: ПРИМЕР ИСКУСТВА УЧЕНИКА ОСНОВНИХ ШКОЛА И ЊИХОВИХ РОДИТЕЉА

Резиме: Рад представља евалуацију утицаја ученичке интеркултуралне размене на учеснике размене као и на њихове породице из мањих и већих средина. Циљ рада је исказивање важности ученичких интеркултуралних размена за идентификовање потреба појединаца и откривање идентитета, развијање међукултуралне емпатије, превазилажење стереотипа и предрасуда као и оспособљавања ученика за рад у тимовима са људима различитих култура. Кроз искуства интеркултуралних размена, развијају се и међупредметне компетенције као и кључне компетенције које сваки грађанин треба да има да би просперирао у друштву. Од посебне важности је и омогућавање младим особама да позитивна искуства пренесу својој околини да би се створио позитиван утицај на целокупно друштво, подстакла инклузивност и допринело стварању новог и разноврснијег света. У сврху овог истраживања коришћен је узорак од 42 учесника пројекта (ученика седмог разреда основне школе) и 36 родитеља учесника. Резултати показују да учесници и њихове породице разумеју важност интеркултуралних размена и да подстичу њихово даље имплементирање у формално образовање без обзира на то да ли долазе из мањих или већих средина. Ипак, могу се уочити неки заједнички ставови у вези са одређеним аспектима интеркултуралне размене код група из истих средина. Евалуацијом рада ученичке интеркултуралне размене може се уочити да су ученици у великој мери допринели да се побољша клима у школи, повећа толеранција а смањи насиље.

Кључне речи: интеркултурална ученичка размена, идентитет, компетенције, друштво, средина

Увод

Интеркултуралност је појам који подразумева однос, размену и скуп динамичких токова различитих култура (Боснић Ђурић и др., 2013, стр. 22). Циљ интеркултуралног образовања је упоређивање и разумевање различитих култу-

1 isidora.drljaca@zarkons.edu.rs

ра на једном месту. Разноврсност различитих култура и њихов утицај једних на друге чини разумевање истих врло отежаним. Овакав тип васпитања има за циљ разумевање и прихватање особа које долазе из других култура (Боснић Ђурић и др., 2013, стр. 22). Притом, Боснић Ђурић и др. наглашавају у свом приручнику да пука толеранција и прихватање нису довољни процеси у васпитању већ суочавање идеја да би се уочиле промене у ставовима и мишљењима да би се створило хуманије друштво.

Да би боље разумели појам интеркултуралности, треба да се осврнемо и на појам *мултикултуралности*. Сам појам се односи на плуралитет култура на истом простору, на друштвени мозаик у којем групе и заједнице различитих језика и културе живе једне поред других (Перуничић, 2013, стр. 79). Самим тим фокус се ставља на разноликости и поштовање различитих култура. Перуничић износи закључак да су „главни фактори за развијање мултикултуралне свијести школа и породица, која се истиче као најбитнији чинитељ на формирање ставова о другим културама“. У свом раду је потврдила хипотезу да наставници и професори мисле да школа има значајну улогу међу децом различитих култура и да већина наставника сматра да мултикултурано васпитање треба уводити од самог почетка образовања, у што млађим разредима школе.

Интеркултуралне размене омогућују да ученици превазиђу јаз између онога што уче и онога што се од њих очекује у професионалном животу, укључујући њихове потребе и интересовања. Они током размена могу да досегну одговарајући баланс између основних животних вештина, кључних специјализованих вештина и интеркултуралних вештина (Пркосовачки, 2019, стр. 126). Стављајући ученике у ситуације да истражују, да се укључују у решавање проблема који су везани за непосредно окружење, кроз активно учествовање, повећавају се могућности за разумевање и функционалну примену оног што се научило (Врачар и др., 2018, стр. 925). Интеркултурална размена представља најочигледнији и најучинковитији начин усвајања и ширења интеркултуралних компетенција. У литератури се често среће метафора *Култура је ледени дреј*, чиме се указује да је видљив мањи део културе, као врх ледене санте, док је много већи заправо скривен испод и није очигледан (Живановић, 2015, стр. 14). Ова метафора се користи да би се објаснила комплексност сусрета различитих култура и да је неопходно да се разумеју вредности и ставови особа из одређене културолошке заједнице да не би дошло до судара на дубљем нивоу. Да би се боље разумела важност и комплексност ученичке размене, потребно је применити ову метафору.

Компетенција је призната стручност или способност којом неко располаже (Анић, 2002, према Вркић Димић, 2014, стр. 50). Оне представљају динамичан феномен који је потребан да се константно мења у складу са потребама модерних времена. Европска комисија је 2005. године поставила осам кључних компетенција, међу којима једна од њих укључује и инетрперсоналне, те интеркултуралне вештине (ISPL, 2006). Као једна од међупредметних компетенција која адекватно припрема ученика на активну партиципацију у друштву и целоживотно учење је

Одговорно учешће у демократском друштву (Стандарди општих међупредметних компетенција за крај средњег образовања, 2013). Интеркултуралне размене у великој мери доприносе да се ученици оспособе за активно, компетентно, критичко и одговорно учествовање у раду школе, заједници па и у ширем демократском друштву. Ученици после оваквих новостечених искустава изражавају на афирмативан начин свој идентитет и поштују другачије културе и традиције и тиме доприносе духу интеркултуралности (Стандарди општих међупредметних компетенција за крај средњег образовања, 2013).

Интеркултурална осетљивост је тема која се истраживала и у оквиру утицаја средине из које учесници интеркултуралних размена долазе, тј. кроз призму социодемографских детерминанти. Наиме, истраживачки рад који је био спроведен на узорку од 452 студента на четири универзитета у Србији (Ниш, Крагујевац, Нови Пазар и Косовска Митровица) није забележио статистичку значајност, тј. место становања није утицао на повишену или смањену интеркултуралну осетљивост (Ђурић и др., 2019, стр. 415). У овом раду ће се такође обратити пажња на средину из које учесници пројекта долазе и на њихов став према интеркултуралним разменама.

Програм интеркултуралне размене

Министарство просвете у Републици Србији подстиче учење о другачијем доприносу интеркултуралности и закључује да је потребно да се подржи интеркултурално образовање у школи, а нарочито у породици (Република Србија, Министарство просвете, 2022). Такође, закључено је и да свака размена и учење о другачијем доприноси развоју мултикултуралности као начину живљења и мишљења. Пројекат „Мултипликација – Живети толерантно“ реализовао се од 2006. године и продужен је до 2014. године. У том периоду је Министарство Републике Србије подржало пројекат због јачања веза између локалних партнера и као пројекат који промовише интеркултуралне вредности. Након овог периода пројекат је наставио да се реализује у мањој мери, захваљујући лепој сарадњи са реализаторима пројекта.

Овај рад се осврће на Програм интеркултуралне размене који се реализује у сарадњи са Песталоци фондом из Швајцарске. Песталоци фонд је хуманитарна и нерелигијска организација којој су у фокусу активности деце и адолесцената из различитих културолошких и националних средина Европе. Око 7000 деце и омладине учествује у пројектима у Песталоци дечијем селу. Теме као што су слобода изражавања, анти-расизам или анти-дискриминација се обрађују на начин прилагођен деци. Деца се ослобађају предрасуда приликом директног контакта са различитим културама. Пројекти и интеркултуралне размене се могу пронаћи на сајту Песталоци дечијег села (<https://www.pestalozzi.ch/en>). Теме које одговарају дечијем узрасту су заступљене у оквиру пројекта. Неке од њих су идентитет и

лични развој, анти-дискриминација и циклус опресије, циљеви одрживог развоја, активисти за промене, интеркултуралност, дечија права и тимски рад.

Ученици 6 основних школа, из Бачке Паланке, Гложана, Новог Сада, Руме, Инђије и Крчедина, имали су прилику да учествују у овом пројекту од 12. до 26. марта 2024. Карактеристично за место Гложан је да су учеснице током размене причале на словачком, тј. матерњем језику и да су упознале остале учеснике са традицијом и културом словачке заједнице. Самим тим, учесници су у оквиру заједничког живота у кући 8 имали прилику да упознају и још једну културу уз помоћ својих вршњака из Војводине. Највише се развија интеркултурално учење када се ученици пронађу у помешаним срединама са вршњацима, другим интернационалним ученицима и ученицима који представљају домаћине културе земље у којој је размена (Bennett, 2019). Самим тим, овај пројекат пружа важан контекст за развијање интеркултуралних компетенција. Успостављање културалне самоспознаје је од изузетне важности као предзнање за интеркултурално учење.

Сви ученици су учествовали у предпројектним активностима које су их припремале на активности и теме које су у оквиру самог пројекта. Неопходне су добре припремне активности које су потребне како за водитеља/наставника тако и за ученике. Како би се обезбедило успешно вршњачко образовање кроз неформално образовање, неопходно је континуирано развијати вештине успешне комуникације, сарадње између ученика и осећај припадања групи (Перић Пркосовачки, 2014). Из тог разлога учесници пројекта који су требали да живе заједно две недеље су се упознали у Бачкој Паланци кроз разновразне групне активности пре пута. Ова предпројектна активност се показала као изузетно корисна.

Након пројекта, ученици су имали прилику да презентују неколико активности вршњацима у школи и на тај начин да пренесу своја искуства и усвојена знања. На тај начин ближа и даља околина учесника пројекта је добила прилику да директно из личног искуства учи о разним културама и темама из пројекта.

Овај пројекат прати разноврсне методологије размена које су конципиране у оквиру радионица и активног учења и оне укључују истраживачке активности, рад у мањим групама, групне пројектне активности и активности на отвореном (Перић Пркосовачки и Брашко, 2019).

Методологија истраживања

Циљ истраживања је да се утврди да ли су учесници пројекта пре свега успели да изврше самоспознају кроз усвајања појма идентитет, да ли су развили интеркултуралне компетенције кроз живот у другој земљи и упознавање других култура, да ли су нова сазнања пренели својим вршњацима и ближој околини и да ли средина из које учесници потичу утиче на став према размени. Уколико су се ови механизми применили и усвојили током интеркултуралне размене, уче-

сници су такође усвојили и међупредметне компетенције које ће им у будућности помоћи као члановима демократског друштва.

Истраживање је спроведено у априлу 2024. године, од 8. до 19. 4. 2024. и у њему је учествовало 42 учесника пројекта, као и 36 родитеља учесника пројекта. У питању је 27 девојчица и 15 дечака учесника у пројекту, 2010. годиште (14 година старости). Истраживање се реализовало путем Гугл упитника и користила се скала процене од 1 до 4 као и дескриптивни метод (питања отвореног типа) да би се образложила дата оцена. Током конструисања упитника водило се рачуна о потребном типу података, нивоу искуства циљних испитаника и потреби уравнотежавања отворених и затворених типова питања ради веће ангажованости учесника. Коришћене су редне квалитативне варијабле у облику скале процене као и номиналне варијабле које се односе на место становања (град и село). Обе врсте варијабли су одабране да би се утврдила мера испуњености очекивања са размене као и разлике у односу на место боравка учесника као и њихових родитеља. У циљу испитивања разлике међу групама су коришћена дескриптивна статистика и параметријски тестови за поређење (т-тест). Поред учесника, Гугл упитник су попунили и родитељи. Узорак који су чинили родитељи није потпун јер је упитник попунило 36 родитеља. Ипак, с обзиром да је већина родитеља попунила упитник, сматра се да је узорак довољно велик за потребе овог истраживања.

Табела 1: Расподела узорка на основу социодемографске варијабле (N=42)

варијабла	категорија	N	%
Место становања	Крчедин	8	19.1%
	Гложан	4	9.5%
	Бачка Паланка	8	19.1%
	Рума	12	28.6%
	Инђија	4	9.5%
	Нови Сад	6	14.2%

Један од фактора по којем се може утврдити да ли је у питању мања или већа средина је број становника. По попису становника (Република Србија, Републички завод за статистику) из 2024. године можемо да утврдимо да ли су у питању ученици из мањих или већих средина. Званични статистички подаци Републике Србије се могу пронаћи на сајту Републичког завода за статистику (<https://www.stat.gov.rs>). Такође, мерило по којем се може установити тип средине је категорисан у званичним издацима из Географије (Географија 6, 2024). Нови Сад има 368.000 становника и то га чини великим градом, док су Инђија са 43.500 становника, Рума са 48.600 становника и Бачка Паланка са 78.000 становника градови средње величине. Крчедин са 2.200 становника је велико сеоско насеље, док је и Гложан са 1.700 становника средње сеоско насеље. Самим тим закључује се да су ученици учесници пројекта из четири града и два села.

Резултати

Резултати су узети из два упитника – упитника о развоју интеркултуралних компетенција за учеснике и упитника за родитеље учесника.

Одговори ученика учесника пројекта се налазе у табели 2. У табели се, поред одговора на скали процене и аритметичке средине сваког одговора, налазе информације да ли учесници долазе из мањих или већих средина. У већини случајева учесници су давали максималну оцену (скала 4), 74,8%, па оцену 3 – 17,8%, па оцену 2 – 3,8% и оцену 1 – 3,5%.

На основу аритметичке средине сваке скале могу се уочити највише вредновани фактори: активности као едукативни и смислени елемент размене ($M=3.83$), размена са учесницима из Молдавије ($M=3.83$), дељење искуства са размене са ближом околином ($M=3.83$) у табели са одговорима ученика учесника размене.

У односу на место становања у већини случајева су учесници из града и села одговарали на исти начин – 56%, док су учесници из мање средине одговарали уједначено у 33% случајева. Учесници пројекта из града су у четири случаја одговора имали себи својствен одговор – 11%.

Оно што се највише истиче су одговори на скали 1 који су били карактеристични за учеснике из малих средина – 90%. Одговори на скали 2 су били карактеристични за учеснике малих средина у 30% случајева, малих и великих средина у 30% случајева док се у 40% случајева учесници нису опредељивали за овај одговор. Одговор на скали 3 је био заједнички за учеснике из села и града у 60% случајева, а у 40% је био одговор карактеристичан само за учеснике из већих средина. У 100% случајева највиша оцена је била заједничка за учеснике из мањих и већих средина.

Иако би се могло закључити да су углавном учесници из малих средина давали одговоре на најмањој скали, из питања отвореног типа се стиче другачији утисак. Наиме, учесници који су претежно давали оцену 1 су имали позитивне одговоре на заједнички живот у страној земљи. Одговори су им били да им је било лепо и пријатно кад су се упознали са Молдавцима и да то неће никада заборавити, да су стекли позитивне утиске због нових пријатељстава и незаборавног искуства као и лепоте окружења (природе). Негативни одговори су се односили на дужину радионица, рано устајање и непријатно искуство са децом из Швајцарске. Из питања отвореног типа стиче се утисак да су претежно учесници из мањих средина имали позитивно искуство на размени уз мање замерке.

У табели 2 се такође може уочити да постоје разлике у одговорима међу испитаницима према месту становања, док се у односу на родне разлике не уочава разлика од статистичке важности, те се те информације нису нашле у табели. Као што је раније наведено, 12 учесника је из села, док је 30 учесника из града и 27 девојчица је учествовало док је дечака било 15.

Статистички битна разлика ($p < 0.05$) се уочава код одговора на питања у вези са самоспознајом, заједничким животом у другој земљи, активностима у току размене, размени са ученицима из Молдавије, насиљем и занемаривањем током програма и дељењем искустава. У овим случајевима се може приметити да су се учесници из села у већој мери определили за одговоре на скали 1 или скали 2. Ипак, статистички битна разлика није заступљена код свих одговора, па је потребно додатни рад посветити на тему разлика у одговорима међу испитаницима према месту становања.

Табела 2: Питања о развоју интеркултуралних компетенција за учеснике

Питање	N	%	Место станавања	Разлике у месту станавања (N)	M	sd	t	p
1. Научио/научила сам нешто ново о себи.	4-20	47.6	Град и село	Град (n=30)	3.53	0.51	2.36	0.023
	3-19	45.3	Град и село	Село (n=12)	3	0.95		
	2-2	4.7	Село					
	1-1	2.4	Село					
2. Научио/научила сам нешто ново о другим културама и њиховим особеностима.	4-28	66.7	Град и село	Град (n=30)	3.67	0.55	1.41	0.168
	3-11	26.2	Град и село	Село (n=12)	3.33	0.98		
	2-2	4.7	Град и село					
	1-1	2.4	Село					
3. Имао/имала сам подршку родитеља од почетка да учествујем у овом програму.	4-36	85.7	Град и село	Град (n=30)	3.87	1	1.38	0.174
	3-4	9.5	Град	Село (n=12)	3.58	0.35		
	2-1	2.4	Село					
	1-1	2.4	Село					
4. Свидео ми се заједнички живот у другој земљи.	4-37	88.1	Град и село	Град (n=30)	3.87	0.35	1.94	0.05
	3-3	7.2	Град и село	Село (n=12)	3.42	1.16		
	2-/	/	/					
	1-2	4.7	Село					
5. Свидела ми се храна и њена разноврсност.	4-15	35.7	Град и село	Град (n=30)	3.17	0.94	1.13	0.26
	3-17	40.5	Град и село	Село (n=12)	2.83	0.83		
	2-8	19.1	Град и село					
	1-2	4.7	Град и село					
6. Сматрам да су активности имале смисла и биле корисне и едукативне за мене.	4-31	73.8	Град и село	Град (n=30)	3.80	0.41	2.46	0.018
	3-8	19.1	Град и село	Село (n=12)	3.25	1.06		
	2-2	4.7	Град и село					
	1-1	2.4	Село					
7. Сматрам да су екскурзије имале смисла и биле занимљиве за мене.	4-37	88.1	Град и село	Град (n=30)	3.90	0.31	1.58	0.11
	3-3	7.2	Град	Село (n=12)	3.58	1.00		
	2-1	2.4	Село					
	1-1	2.4	Село					
8. Драго ми је што сам учествовао/учествовала у размени са Молдавијом.	4-39	92.9	Град и село	Град (n=30)	3.97	0.18	2.16	0.03
	3-1	2.4	Град	Село (n=12)	3.50	1.17		
	2-/	/	/					
	1-2	4.7	Село					

Питање	N	%	Место становања	Разлике у месту становања (N)	M	sd	t	p
9. Драго ми је што сам учествовао/учествовала у размени са вршњацима из Војводине.	4-35	83.4	Град и село	Град (n=30)	3.83	0.38	1.40	0.16
	3-5	11.9	Град					
	2-/	/	/	Село (n=12)	3.50	1.17		
	1-2	4.7	Село					
10. Нисам доживео/доживела никакву врсту насиља или злостављања у току програма.	4-36	85.7	Град и село	Град (n=30)	3.90	0.31	2.13	0.03
	3-4	9.5	Град и село					
	2-/	/	/	Село (n=12)	3.42	1.16		
	1-2	4.7	Село					
11. Делио/делила сам своја искуства са размене са породицом и пријатељима.	4-38	90.5	Град и село	Град (n=30)	3.97	0.18	2.49	0.01
	3-2	4.7	Град и село					
	2-1	2.4	Село	Село (n=12)	3.50	1.00		
	1-1	2.4	Село					

Узорак родитеља ученика је мањи од очекиваног јер шест родитеља (три из Крчедина, један из Гложана, један из Бачке Паланке и један из Инђије) није испунило упитник. Стога се може закључити да из мање средине већина родитеља учесника (66%) није одговорило на питања из упитника, док 33% родитеља из веће средине није одговорило.

У случају узорка родитеља није рачуната аритметичка средина јер су у већини одговора (8 од 10) родитељи учесника дали највишу оцену на скали, оцену 4.

Из одговора родитеља учесника може се закључити да су родитељи у великој мери задовољни са резултатима пројекта јер су седам пута сви дали највећу оцену на скали – оцену 4. У два случаја су у већини дали највећу оцену. Код питања отвореног типа истичу се позитивни одговори међу којима су: пројекат је допринео да дете почне да размишља на други начин, деца су проширила своје границе и видике, упознавање нових другара и култура као и прихватање културних и животних различитости. На питање која очекивања су испуњена у мањој мери, родитељи су се у мањој мери осврнули на храну као и потребу о већој информисаности о свакодневним активностима. У 88% родитељи нису имали никакве замерке. Ови закључци су донети на основу одговора у табели 3.

Табела 3: Питања о развоју интеркултуралних компетенција за родитеље учесника

Сматрам да је пројекат омогућио мом детету да научи нешто ново и упозна друге културе и њихове особености.	4-36 3-/ 2-/ 1-/	100%	Град и село
Сматрам да су овакве врсте активности одличне као допуна и подршка формалном образовању и развоју деце и младих.	4-36 3-/ 2-/ 1-/	100%	Град и село

Знао/знала сам на каквим активностима ће моје дете учествовати, као и колико су оне едукативне.	4-27 3-9 2-/ 1-/	75% 25%	Град и село Град и село
Подржао/подржала сам своје дете да у овом програму учествује од када ми се обратило поводом тога.	4-35 3-1 2-/ 1-/	97.2% 2.8%	Град и село Град
Након разговора са дететом сматрам да је овај програм био користан и едукативан по њега/њу.	4-36 3-/ 2-/ 1-/	100%	Град и село
Сматрам да је моје дете развило вештине потребне за заједнички живот, комуникацију, тимски рад и стицање пријатеља/познанстава на овом програму.	4-36 3-/ 2-/ 1-/	100%	Град и село
Моје дете није доживело никакву врсту насиља или злостављања у току програма.	4-36 3-/ 2-/ 1-/	100%	Град и село
Подржао/подржала бих учествовање свог детета у сличним програмима у будућности.	4-36 3-/ 2-/ 1-/	100%	Град и село
Препоручио/препоручила бих овај програм пријатељима и познаницима.	4-36 3-/ 2-/ 1-/	100%	Град и село
Препоручио/препоручила бих овај програм пријатељима и познаницима.	4-36 3-/ 2-/ 1-/	100%	Град и село

Дискусија

Из резултата оба упитника може се закључити да су учесници и родитељи учесника пројекта у великој мери задовољни развојем интеркултуралних компетенција на размени. У великој мери су учесници задовољни личним развојем и упознавањем нових култура током размене, док су родитељи учесника у потпуности свесни да је пројекат подршка формалном образовању и да је помогао да учесници упознају нове културе и њихове особености.

Учесници сматрају да су добили подршку родитеља у 85,7% док родитељи сматрају да је то било у 97,2%. Подршка родитеља је изузетно битна јер представља главни фактор за развијање мултикултуралне свести (Перуничић, 2013).

Други фактори који показују да је размена била позитивно интеркултурално искуство су едукативне радионице, заједнички живот у другој земљи са вршњацима из Војводине, изостанак било какве врсте насиља или злостављања у току пројекта. Оно што се истиче је да се учесницима у мањој мери свидела храна и њена разноврсност, само у 35,7%. Овај вид интеркултуралне адаптације им је био најтежи.

Након размене учесници су проширили своја искуства, ставове, уверења и погледе на свет око себе. Путем овог упитника добијена су сазнања да су у 90,5% случајева учесници делили своја искуства са размене са породицом и пријатељима. Родитељи учесника су у 100% случајева нагласили да би овај програм размене препоручили пријатељима и познаницима.

Овај рад се такође фокусирао и на средине из којих учесници долазе. Наиме, уочава се да су учесници из мањих средина у већој мери давали најмању оцену на скали процене. Међутим, након увида у одговоре на отворени тип питања не примећују се негативни коментари на интеркултурално искуство па се скала не може узети у обзир као једина меродавна. Такође, уочава се да су родитељи учесника из мањих средина у већој мери пропустили да одговоре на упитник. Ипак, у великој већини родитељи учесника имају позитивне коментаре на упитник о размени било да долазе из већих или мањих средина.

Статистичком обрадом података додатна пажња се посветила разлици у одговорима учесника из различитих средина и примећене су статистички битне разлике у појединим областима интересовања. Деца из села и града се значајно разликују у односу на то колико су научили нешто ново о себи. Деца из града су уочила да су више упознала себе и своје склоности, врлине и мане. За активности у оквиру пројекта, заједнички живот у новој земљи као и размену са децом из Молдавије, деца из града су дала већу оцену на скали процене, те су већи значај дали тим аспектима размене у односу на децу из мањих средина. Поред ових процена, деца из мањих средина се нису одлучила за високе оцене кад је у питању насиље и злостављање током пројекта. Иако је у суштини висок скор, интересно би било даље испитати разлоге за такву процену у односу на децу из града. И на крају, деца из града су била склона да деле своје искуство размене са породицом и пријатељима. Изгледа да су, судећи по одговорима и добијеној статистичкој значајној разлици, веће скорове постигла деца из града, те су била и отворенија. Ипак, на основу питања отвореног типа стиче се утисак да деца из мањих средина нису имала негативна искуства током размене. Из тог разлога дошло се до закључка да је потребно додатно истраживање да се спроведе да би се дошло до релевантнијих података и закључака.

Резултати упитника су дали претпостављене резултате, те се значај интеркултуралних размена уочава у великој мери. Учесници и родитељи су схватили значај развијања интеркултуралних компетенција које су темељ за развијање кључних и међупредметних компетенција. Повећана способност да се комуницира са људима различитих култура може да створи флексибилност у ставовима

према различитостима у друштву (Перић Пркосовачки, 2019, стр. 154). Прихватање различитости и рад у тиму са учесницима пројекта из различитих културних средина омогућује ученицима спремност да се брже адаптирају и да своја досадашња искуства примене у даљем раду са вршњацима.

Образовни систем у Републици Србији кроз одређене предмете и тематске целине уводи појам и значај интеркултуралности у одређеној мери. Ипак, да би ученици добили прилику да разумеју различитости и постану толерантни од великог значаја представља време и искуство интеркултуралних размена. Ситуације у којима се нађу током интеркултуралних размена, као и актуелне глобалне теме које се обрађују кроз групни рад, доприносе да се ученици активно укључе и размишљају о друштву и његовом побољшању. Такође, ученици у оквиру своје школске заједнице доприносе да се вршњаци усмере ка сличним размишљањима и ставовима.

У оквиру овог пројекта уочено је да су се ученици боље упознали и повезали те су постали изузетно битан део школске заједнице који путем медијације и вршњачких радионица утиче на свеукупну климу у школи. Ученици су после интеркултуралне размене кренули да примењују усвојена правила понашања која су се показала примењивим и након размене. У оквиру школске генерације ученика пројекта, уочено је да је смањен ниво насиља и да се толеранција према другачијим групацијама (страним држављанима, интровертним ученицима и сл.) додатно развила и, самим тим, садашњи ученици осмог разреда у много мањој мери праве проблеме у школи у последњем кварталу школовања у односу на раније генерације. Из свега наведеног се може закључити да искуство са размене даје дугорочне резултате који доприносе друштву али и смањењу насиља у школама.

Закључак

Интеркултурална размена доприноси у великој мери да се учесници упознају са новим културама у пракси и да их разумеју кроз директан контакт. Претходна схватања и размишљања се преиспитују, прихватају се различитости и преносе се интересантна и нова искуства даље. Овај рад приказује позитиван утицај размене на учеснике пројекта (као и на њихове родитеље) „Мултипликација – Живети толерантно“ који је активан у Републици Србији од 2006. године. Учесници су пре свега упознали себе и своје потребе (идентитет) па су и научили нешто ново о другим културама и њиховим особеностима кроз живот у кући са вршњацима из различитих делова Војводине, посетама Швајцарским знаменитостима и упознавања са културним карактеристикама учесника из Молдавије. Најделотворнија врста учења је учење кроз праксу, те су учесници кроз свој пример могли да пренесу и вршњацима у Србији нова сазнања и схватања. Социодемографске карактеристике учесника су имала у мањој мери утицај на расуђивање и схватања о важности интеркултуралних размена. Потребно би било да се

разлике у овом аспекту додатно проуче и у даљим истраживањима. Ипак, може се закључити да су утисци у великој мери били позитивни. Овакав вид учења, кроз интеркултуралне размене, би требало неговати у оквиру допуне и подршке формалном образовању и развоју деце и младих да би се створило што хуманије друштво.

Из резултата овог рада могу да се изведу педагошке импликације. Препорука је да се интеркултуралне размене примењују у основној школи јер су од кључног значаја за откривање и развој идентитета, интеркултуралних компетенција и вршњачку едукацију у ранијем развојном добу. Школе би требало да обезбеде услове за реализацију интеркултуралних пројеката и да подстакну наставнике да се укључе у све пројектне активности јер представљају основ за квалитетно и сврсисходно образовање. Одговорно учешће у демократском друштву је међупредметна компетенција која представља резултат квалитетне интеркултуралне размене а која доприноси да учесници постану активан део ближе заједнице али и целокупног друштва. Такође, уочава се да после интеркултуралних размена ученици дугорочно утичу на климу у школи и доприносе смањењу насилног и нетолерантног понашања у школама.

Литература

- Боснић Ђурић А., Ђурић М. и Томашевић Т. (2021). *Истио и различито: Крајки водич кроз интeркултурално образовање*. Београд: Европски покрет у Србији.
- Врачар М., Анђелковић С. Д. и Арсић З. (2018). Интеркултурална перспектива школа у Србији. *Теме*, XLII, 917-935. doi: 10.22190/ТЕМЕ1803917V
- Вркић Димић, Ј. (2014). Компетенције ученика и наставника за 21. стољеће. *Acta Iadertina*, 10, 49-60.
- Гоцић, М. и Мајсторовић, М. (2024). *Географија 6: уџбеник за шестии разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Ђурић И., Поповић Д. и Анђелковић А. (2019). Социодемографске детерминанте као предиктори интеркултуралне осетљивости студената. *Теме*, XLIV, 403-422. doi:10.22190/ТЕМЕ180927033D
- Министарство просвете (2022). *Учење о друшћијем доприносу мултикултуралности*. Београд: Министарство просвете. <https://prosveta.gov.rs/vesti/ucenje-o-drugacijem-doprinosu-multikulturalnosti/>
- Правилник о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и васпитања и средњег стручног образовања и васпитања у делу општеобразовних предмета (2013). *Службени гласник РС*. Бр. 72/09, 52/11 и 55/13.
- Перић Пркосовачки, Б. (2014, 30-31. јануар). Размена младих професионалаца: приказ пројекта међународне размене ученика стручних школа. У *Идентитет и професије идејаи у савременом образовању: национални научни скуи Јануар-*

- ски сусрећи његајоја (стр. 110-114). Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду; Педагошко друштво Србије.
- Живановић Д. М. (2015). *Интеркултурална и језичка компетенција учесника програма*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду.
- Bennett, M. J. (2009). Defining, measuring, and facilitating intercultural learning: a conceptual introduction to the Intercultural Education double supplement. *Intercultural Education*, 20(1/13). doi: 10.1080/14675980903370763
- ISPL (2006). *Information Society and Education: Linking European Policies*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. http://ec.europa.eu/information_society/activities/policy_link/
- Perić Prkosovački, B. i Velišek Braško, O. (2019). Intercultural Vocational Exchanges of Young People as a Model of Learning. *Evkonyv*, 153-164.
- Peruničić Samardžić, J. (2013). Ka multikulturalnom obrazovanju: smisao, vrijednost i njegovanje multikulturalnosti u školama danas. *Norma*, 18(1), 79-96.
-

EVALUATION OF AN INTERCULTURAL EXCHANGE PROGRAM: AN EXAMPLE OF THE EXPERIENCE OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS AND THEIR PARENTS

Summary: This paper presents an analysis of the influence of an intercultural student exchange program on the participants and their families, regardless of whether they come from small or large communities. The aim of this paper is to highlight the importance of student intercultural exchanges for identifying individual needs and fostering identity disclosure, developing intercultural empathy, overcoming stereotypes and prejudice, and training students for teamwork with people from diverse cultural backgrounds. Enabling youth to share their positive experiences with their surroundings, thereby creating a broader social impact, fostering inclusivity, and contributing to the development of a more diverse and open world, are of particular importance. For the purpose of this research, a sample of 42 project participants (seventh-grade students) and 36 parents was used. The results show that participants and their families understand the importance of intercultural exchanges and that they continue to advocate for their further implementation in formal education, regardless of the participants' background. However, some common opinions about particular aspects of intercultural exchanges can be observed among groups from similar backgrounds.

Keywords: intercultural student exchange, identity, competencies, community, background

